

Woensdag 12 april 1916 – ochtendeditie

Vaderlandslievende Belgische betoging.

Men meldt ons:

De Belgen te Amsterdam zijn niet achtergebleven in het uiten van hun vaderlandslievende gevoelens ter gelegenheid van de verjaardag van hun koning. Door de goede zorgen van het dagblad L'Echo Belge, met medewerking van de Belgische Vereniging hier ter stede, is een feest ingericht, dat bijzonder geslaagd mag genoemd worden. De grote feestzaal van Bellevue was tot de laatste plaats bezet. Vlaggen vormden een schone versiering om de pilaren en hier en daar vulde het groen een hoekje, dat er anders wat kaal zou uitgezien hebben. Er waren veel militairen, enige honderden geïnterneerde soldaten. Officiële personen waren er ook; de heer Poulet, Belgisch minister van kunsten en wetenschappen, de consul van België, de heer G. van der Aa, en enige consuls van geallieerde mogendheden, en mr. R. Stuart en mr. C. R. van der Schalk, leden der Belgische steuncommissie te Amsterdam.

Er heerste een prettige, aangename stemming, die slechts nu en dan door de meer ernstige voordrachten werd onderbroken. Geestdrift was er onafgebroken; ze brak reeds terstond los na het openingswoord van de heer Leon Delhez, die met een vive le roi, vive la reine, vive la Belgique! Eindigde. De volksliederen, la Brabançonne en de Vlaamse Leeuw, werden staande aangehoord, ook de volksliederen der ententemogendheden verwierven grote bijval: de Marseillaise werd geestdriftig meegezongen.

Gesproken is er in gloeiende taal, zowel in het Nederlands als in het Frans.

Mr. Alberic Deswarte heeft in warme bewoordingen de betekenis van deze dag voor een toekomstig vrij en onafhankelijk België geschetst.

Nog geestdriftiger dan de heer Deswarte sprak de heer Charles Bernard, journalist en advocaat uit Antwerpen, over: De heldenmoed en de dapperheid der Belgen. Met een vurig temperament heeft de heer Bernard zijn landgenoten tot waakzaamheid vermaand en hun gewezen op het krachtige voorbeeld van koning Albert, die als een held van deze tijd in de geschiedenisboeken zal vermeld worden.

Beide sprekers werden met langdurige ovaties gehuldigd.

Het verdere gedeelte van de avond werd aangevuld met een concert, dat vlot van stapel is gelopen en waaraan hun beste krachten gegeven hebben de dames mevrouw Bertha Sterckmans, van de Koninklijke Franse Schouwburg van Antwerpen, mejuffrouw Renee de Ladriere, van de Opera Comique van Parijs, mejuffrouw Irma Lezin, van het groot theater van Gent, mevrouw Noorts en de heren Marix Loewensohn, solocellist van het Concertgebouworkest, Reschgilan, eerste tenor van de Italiaanse Opera te Amsterdam, Auguste van den Hoek, bariton, en Jor de Klerk, bas. Mevrouw T. Wynmalen en de heer M. Spaanderman hebben voor een uitstekende begeleiding van de voordrachten gezorgd.

August van Cauwelaert, een broer van de Vlaamse leider, het kamerlid dr. Frans van Cauwelaert, is aan de IJzer ernstig gewond door een schot in de borst. Voor zijn leven bestaat echter geen gevaar.

Op zijn ziekbed – schrijft de Belgische oorlogscorrespondent van de Tijd – is August van Cauwelaert geridderd, en ik moet zeggen, dat zelden een kruis zo heldhaftig werd verdiend. Een jaar lang verbleef

hij nagenoeg zonder verlof in de voorste linies, altijd even prachtig van edelmoedigheid, zelfopoffering en voorbeeldige plichtsbetrachting. Niemand werd dan ook meer bemind door zijn jongens dan deze aanvoerder.

Mr. August van Cauwelaert, oud-student van Leuven, heeft zich als dichter naam verworven, ook in Noord-Nederland.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 21 maart.

Ten tweeden male wordt de voorjaarsaarde omgedolven; ten tweeden male zien wij hoe, in hun werkloosheid, de beoefenaars van stadsambachten, er geenszins op voorbereid of toe geschikt gemaakt, de grond omspitten gaan der braaklanden die men zowat overal in de voorsteden van Brussel tussen de huizenmassa's in aantreft, en die de gemeentebesturen hun ter bebouwing hebben afgestaan: leniging van hun armoede door de vrucht van de eigen arbeid; waarborg aldus voor het behoud van een waardigheidsgevoel, dat door de heersende ellende maar al te zeer bedreigd wordt, waarborg tevens tegen de oproerkwekende luiheid, vanwege een arbeid die gezond is, door zijn nieuwheid belangwekkend, door de emulatie ijver- en vreugdevol, door de opbrengst nuttig en de vlijt prikkelend.

En nochtans, hoe het aan te zien zonder dat de angst u het hart toe nijpt? Ten tweede male, dat de oogst wordt voorbereid, die anders niet betekent dan het tweede jaar armoede van twee derden der bevolking van een grote weeldestad als Brussel, een stad waar vroeger zo goed als geen armen waren; een tweede jaar van nog grotere armoede allicht in de meeste andere steden van het land, in de nijverheidscentra vooral, waar de fabrieksarbeider, die doorgaans

het onafhankelijkheidsgevoel van de Brusselse werkman niet kent, dientengevolge ook diens gemak van aanpassing, van zich uit de slag te trekken mist, en te gemakkelijker, en te dieper in de modderzee van zijn miserie wegzinkt met alle gevoel van eigenwaarde, van bestaansredenen, met alle zedelijke tucht en zelfs zedelijk besef. Ik zei u hoe weinig weerstand de mindere standen nog bieden aan de heersende ziekten: fysiologische verarming die voor de toekomst bedenkelijk is, te meer als men er de schone jeugd bijvoegt die het leven liet op het slagveld. Maar zal het, als de vrede weer de ontplooiing van alle krachten mogelijk en ook dringend nodig maken zal, - zal het, ten gevolge der verlammeende armoede en de gedwongen luiheid, met de morele krachten van ons ongelukkig volk niet nog veel slechter gesteld zijn, de morele krachten die voor het herstel van het vaderland op elk gebied misschien nog dringender nodig zullen zijn dan de fysieke? Het is een leuze geworden, dat de oorlog aan ieder volk zijn eigen inhoud, zijn eigen prestatievermogens, naast de innige overtuiging van zijn innerlijke macht, de nationale trots dus in zijn vruchtbaarste gedaante, zal hebben geleerd of uiteengezet. Dat daar de toekomst der volkeren ligt, staat vast. Maar als dergelijk besef alleen bij dezen bestaat, die onder de oorlog weinig genoeg hebben geleden om er al hun krachten, lichamelijk en geestelijk bij bewaard te hebben (en zij zijn minder talrijk dan men denkt): wat dan? Gaat de massa, de anonieme maar uitvoerende, in het werk stellende massa van nu af aan de fysieke en morele dieperik in, dan is al de goede wil, dan zijn de mooiste bedoelingen van de leiders nihil. Gedachten alleen werken niets uit: er is het werktuig nodig. Helaas, van meet af aan is het werktuig aan het verroesten; morgen valt het uiteen; tegen dat men het weer nodig heeft zal men het moeten hersmeden, - en hoeveel tijd zal daar niet mee verloren gaan, van die tijd die op dat ogenblik kostbaarder zijn zal dan ooit! - ten tweeden male keert men de aarde

om: begrijpt jij het gevoel van ontredde, van hopeloosheid haast bij dezen die het aanschouwen? ...

Gelukkig wordt er één ding weer duidelijker door: de blijde werkzaamheid, en ook wel de zorgeloosheid van ons volk, die veel kunnen redden, als men ze maar levendig weet te houden. Dit wordt weer bewezen door dat vruchtbaar maken, dat bebouwen van braakland door mensen, die er verleden jaar niet het minste benul van hadden, niet echt wisten nog hoe groente groeit en wat er voor gedaan moet worden. En nu zou je moeten zien hoe zij het, deze tweede keer, aanpakken! Ik weet wel dat zij les gehad hebben, dat men hun raad en wenken niet heeft gespaard, dat men hun meststoffen en zaden heeft uitgedeeld. Maar ik weet ook en juist van een les- en raadgever, dat die nieuwe boeren toch alles vooral door eigen ervaring hebben geleerd. Onze werklui zijn doorgaans te weinig geestelijk ontwikkeld om veel waarde te hechten aan, om veel nut te trekken uit theorie, waar trouwens de toepassing reeds bekwaame ondervinding eist. Dat de oogst van dit jaar hoogstwaarschijnlijk de eerste ver zal overtreffen, ligt dan ook in hoofdzaak aan het psychologische feit, dat die stadswerklui zich aan hun nieuwe bezigheid prachtig hebben aangepast, dat ze zijn gaan denken als echte landbouwers, hun aandacht zijn gaan wijden aan atmosferische verschijnselen en aan de aard van de bodem, dat zij hun genoeg zijn gaan vinden in hun land, zelfs als het braak lag. Er is bij hen een psychische verplaatsing gebeurd: zij heeft als het ware nieuwe instincten tot ontwaking gebracht, zij heeft in de eerste plaats gedaantewisselingen ten gevolge gehad. Het is een genoeg, de mannen 's ochtends vroeg naar "hun land" op te zien trekken: de zware blokken aan de voeten, die traag en in verlengde pas hebben leren stappen; de jas over de schouder geslagen; de lange, blinkende spade onder de arm; het korte pijpje tussen de tanden: dat zijn geen typografen en geen elektriciens meer, maar boeren naar het

probaatste model; zonder het minste opzet trouwens, en alleen omdat zij belang zijn gaan stellen in hun nieuw bedrijf, en dat nieuw bedrijf van lieverlede deze gedaante aannemen doet. Maar het is aan hun land vooral dat men hun nieuwe bekwaamheid merken kan. Verleden jaar bewezen de meeste lapjes grond in de eerste plaats een ongelooflijke onbeholpenheid, waarbij kwam, het dient gezegd, dat die stadsbodem, dikwijls vol gruis en stenen, voor de cultuur al heel weinig geschikt was. Nu is hij niet alleen behoorlijk omgespit en gemest: men merkt er, aan de inrichting, een inzicht, een liefde, een goede smaak zelfs en haast een koketterie, die dan wel degelijk de stedeling verraden, maar waar ook een echte boer fier op zijn kon. Tevens heerst daar onder het werk een geestigheid, die stads is. Zag ik niet op de omheining van een dergelijke lap land, in sierlijke modern style letters "Jardin Albert" geschilderd staan?: patriottische humor waar de boer doorgaans van verstoken is ... Maar buiten dit zijn deze stadsmensen verboerst in zover het moest, om hun land op te doen brengen wat het kon.

Erger: ik ken er die als echte boeren, als de beste onder de boeren, op hun land als verliefd zijn: zij kunnen het niet gerust laten; als echte boeren gaan zij het zelfs 's zondags, en in de witte zondagse hemdsmouwen, bezoeken, rukken hier en daar een kruidje uit, herstellen de rechtheid van dit of geen wegeltje onder de druk van hun schoenzool. En men kon zich zelfs de vraag stellen of die gemakkelijke verboersing voor later geen gevaar is, had men niet gemerkt hoe vlug de aanpassing heeft plaats gegrepen, wat de aanpassing in omgekeerde zin eveneens waarborgt.

Ten tweeden male wordt aldus de voorjaarsaarde omgespit, die ijl de nieuw azuren hemelen tegendamp. Zal het de laatste maal zijn? ...

23 maart.

Een van de gemakken van de vrede is, dat men een aantal abstracte woorden gebruiken kan zonder zich scherpe rekenschap hoeven te geven van hun werkelijke inhoud, zeker als men is dat die inhoud past in de algemeen gangbare begrippen en in hun dagelijkse aanwending als kleine radertjes in een horlogewerk, waar ieder wel het nut van vat, zonder daarom er de precieze rol van vast te kunnen stellen, of zich zelfs om die rol maar enigszins te bekommeren; terwijl het van de oorlog een gevolg is, te doen inzien hoe ondoordacht en soms onzinnig men die woorden heeft gebruikt, hoe ze zelfs doorgaans een innerlijke zin en waarde hebben die men niet vermoedt en die het tegendeel kunnen zijn waar men ze voor hield, en dat men ze nimmer heeft doorgrond, alleen door luiheid, vanwege de wet der minste inspanning, en ook wel eens uit de lafheid die stoornis vreest in de eigen of de algemeen aangenomen opvattingen. Wij hebben op dit ogenblik een "Salon des Indépendants". Dat woord "Indépendants" is voor dit schildersbent niets dan een leuze zonder andere betekenis dan dat ze ongehoorzaam zijn aan de schoolopvattingen van gisteren, maar morgen zelf de les zullen spellen aan schilders die na hen komen, als ze maar talent genoeg hebben om naar hen te doen luisteren, of als hun werk inderdaad schoon genoeg is om, buiten alle begrip van school, een bestendige lering te zijn. Met andere woorden: de maat van hun onafhankelijkheid zal blijken uit hun zelfstandigheid, daargelaten of hun zelfstandigheid dankbaar willig gehoorzaamt of, allicht zonder het zelf te weten, gebiedend of althans imponerend optreedt. Want onderwerping kan een eis en een voorwaarde der zelfstandigheid zijn, evenals het gevoel van machtuitoefening of de noodzakelijkheid daarvan.

Ik zeg dat niet alleen voor deze zich onafhankelijk noemende schilders en beeldhouwers, die het over het algemeen zo weinig zijn, juist omdat zij zelfstandigheid missen. Hun onafhankelijkheid is niet veel meer dan een oproerigheid waar de meesten niet altijd de reden

van opgeven kunnen, en die niets betekent dan de, op zichzelf te billijken en zelfs nuttige, zucht naar verandering. Want dit is nu in kunst de gewone zin van dat woord onafhankelijkheid. Een zin die er ook de meeste oudere mensen aan pleegden te geven: die van het in opstand verkeren tegen deze of gene ingestelde orde. Die zin echter veranderde als het ging om landen en volkeren. Wij pleegden te zeggen dat België onder de onafhankelijkste der volkeren moest gelden, waarmede onze politici, bv., geenszins bedoelden in opstand te komen tegen gevestigde vormen, en zonder dat die vormen ooit maar bleken van de vormen der naburen te verschillen of te willen verschillen. Noemden wij ons misschien onafhankelijk, omdat wij zo weinig om wet of gewoonte gaven? Maar wij zagen juist dat dit nog geen onafhankelijkheid was, - gesteld trouwens dat de Belgen inderdaad zo weerspanning waren, hetgeen geenszins het geval was, en al lag hun betrekkelijke losheid van de wet vooral aan de losheid der uitvoering van die wet. Wij leren aan de bezetting hoe een bestaande wet heel anders kan toegepast worden dan het onder het Belgisch regime gebeurde, en, zonder te willen oordelen over de beste wijze van uitvoering, moet ik zeggen dat het logischer is, een wet strikt in werking te brengen naar letter en geest, dan ze naar letter en geest misschien in de perfectie te maken, maar om er later niet meer naar om te zien: vreemde opvatting van onafhankelijkheid, die geenszins degene kan zijn waar men op doelde als men sprak van onze Belgische onafhankelijkheid, zonder daarbij in het bijzonder op onze politieke onafhankelijkheid, of op de economische, die zeer betrekkelijk was, te doelen.

Die onafhankelijkheid van ons volk blijkt thans weer ook, niet dan een van die leuzen te zijn, waar ik van sprak. Onze vrijheidszin is wel heel groot. Maar tot zelfstandigheid heeft hij het niet gebracht, en wie het meest van onafhankelijkheid spraken waren in de meeste gevallen de slaven van kant en klaar staande begrippen waar zij niet de minste

controle op hadden. Pirenne merkt ergens op dat in België de cultuur steeds de staatsvorm heeft bepaald; wie nu zegt cultuur, zegt zelfstandigheid, die zelfstandigheid welke de voorwaarde der echte onafhankelijkheid is; zodat wij niet kunnen zeggen dat België in zijn tegenwoordige staatsvorm (ik bedoel: van voor de bezetting) een werkelijk onafhankelijk land is.

Het stelt duidelijk onze plicht der naaste toekomst vast: ontginning van onze zelfstandigheid. Daartoe bestaan vele middelen: ik ga er hier niet op in, waar zij trouwens voor de hand liggen. Dit zijn trouwens persoonlijke kwesties, ik bedoel vraagstukken die ieder in de eerste plaats met zichzelf uitmaken moet, en die men verder in familie moet bedisselen. Ik wilde er alleen op wijzen hoe de oorlog, die alles overhoop gooit en niet alleen de gemakkelijke zedelijke begrippen waar wij nooit over nadachten, ons een zuiverder beeld van onze plicht vertoont. Laat het ons niet uit het oog verliezen!

Niederfüllbach.

Brussel, 9 april.

Bovenstaande naam verplaatst ons ineens, midden uit deze tijd vol wapengekletter, naar de jolige dagen van weleer, naar de dagen toen wij nog lachten, en blij keken naar de zon. Met vreugde begroet ik dan ook het dorre deurwaardersexploot, dat mij die naam en die tijd in herinnering brengt. Het waren de dagen na het afsterven van de vorige koning, die onder meer, ergens ver weg in Duitsland, een stichting had gemaakt, om redenen waarover maar beter een geheimzinnig waas blijft hangen. Zoals over vele testamentaire bepalingen, zelfs van ongekroonde doden, ontspoon zich ook hierover een proces, waarvan een zwakke echo nu een ogenblik tussen het strijdgebulder doordringt in de vorm van een zeer ernstig papier. Dit papier gaat uit van het Landgericht in Meiningen, een plaats waar wel

eens wat beters vandaan kwam, en daarbij verzoekt de advocaat van de stichting Niederfüllbach een geheime Justizrat in Coburg en drie andere heren in Brussel op 20 juni, 's voormiddags om 9 ½ uur, zelf of per procuratie aanwezig te zijn voor de derde kamer van bedoeld Landgericht. Wat deze heren hebben uitgevoerd? Ze vormen de beheerders der stichting en hebben, volgens de advocaat, hun plichten verzuimd, doordat zij de waarden waarop de stichting gegrondvest was, hebben achtergehouden. Ze worden nu gesommeerd of de voorwerpen of hun waarde in gelde, zijnde twee miljoen zeshonderd zeven en veertig duizend, twee honderd acht en een halve mark, af te geven. Nu, de heren zullen zelf wel weten wat ze te doen hebben, dus dit deel van de zaak kan ons koud laten, maar de opsomming der meer dan twee en een half miljoen mark is allergrappigst, omdat zij ons een kijkje geeft hoe Leopold het kapitaal der stichting bij elkaar heeft gebracht. Ziehier dan de inventaris van die goederen:

Twee sterren met briljanten van het grootkruis der Leopoldsorde en der Kousenbandorde, geschat op 15.000 frank.

Een stel uit robijnen en briljanten, bestaande uit een tiendelige diadeem, een armband met applique, grote broche met drie hangers, halssnoer en oorhangers, 175.000 frank.

Een halssnoer van briljanten, 150.000 frank.

Een tafelservies van Elkingtonzilver, 198 stuks, 120.000 frank.

Een zilver tafelservies, bestaande uit 53 schotels, 600 borden, 9 schalen, 24 zoutvaatjes, 12 flessenbakjes, 16 sauskommen, 10 theepotten, 2 koffiekannen, 1 chocoladekan, 12 groenteschotels, suikervazen, roompotjes, melkkannetjes, mosterdbusjes, olieflessen, bekers, kelken, pannetjes, schaaltes, potjes, karaffen, 185.000 frank.

Zilveren couverts: groot model, 1236 stuks, 22.500 frank, klein model, 322 stuks, 7000 frank.

Tafelservies van verguld zilver, 914 stuks, 21.500 frank.

Hierop volgen dan nog verschillende stellen zilveren couverts, verguld bronzen taferversieringen, niet minder dan zeven porseleinen serviezen, waaronder een Sèvres van 461 stuks, geschat op 141.000 frank, terwijl zilver en serviezen van het jacht Alberta, 338 stuks in 48 kisten verpakt, op 40.000 frank wordt geschat.

Art. 22 is het mooiste en luidt: a. Zeven reiswagens, een landauer en twee galakoetsen, 30.000 F; b. Vijf koetsen à la Daumont, 15.000 F; c. Veertig galatuigen 14.100 F; d. Galalivrei: 16 uniformen, 16 rode jassen, 10 vesten en 10 jassen, 3000 F.

Tenslotte voor 443.000 mark 3 ½ procent Duitse lening 1877 en 1878, voor 621.200 mark 3 ½ procent Pruisische lening en 150 aandelen à 3000 mark van de Duitse Rijksbank.

De lijst is wat lang maar wat een kostelijke bijdrage tot de zedengeschiedenis van de jongstverleden tijd!

Woensdag 12 april 1916 – avondeditie

Londen, 11 april. Engels stafbericht:

De gevechten in de mijntrechters ten oosten van St.-Elooi zijn gisteravond met wisselende kansen voortgezet. Wij houden drie trechters bezet, doch de andere twee niet.

Tegenover Wijtschate geduchte artillerieactie.

Ten oosten van Ieper zijn onbetekenende geschutgevechten geleverd.

Gisteren hebben onze vliegers in acht luchtgevechten een vijandelijk vliegtuig ten val gebracht, zonder zelf enig verlies te lijden. Vijandelijk geschutvuur heeft echter vandaag een van onze toestellen naar beneden geschoten.

De annexatiebeweging onder de Belgen.

Men meldt ons van Belgische zijde:

Met de meeste beslistheid kan verzekerd worden, dat het Belgische gouvernement met lede ogen ziet, dat de perscampagne, aangevat door een handvol Belgische publicisten, als Pierre Nothomd, Fernand Nouray en Maurice des Ombiaux, nog steeds aanhoudt in een paar Belgische bladen en in Franse en Engelse tijdschriften, ten voordele van een uitgebreider België. Niet zonder ergernis merkt de Belgische regering, dat die heren zich zelfs niet beperken tot het bepleiten van een verruiming en versterking naar de Rijn toe, maar dat zij er niet voor terugdeinzen die uitbreiding zelfs te willen doen met neutraal grondgebied.

Maar wat vermag de regering rechtstreeks tegen zulke perscampagne? Reeds is het tot algemene bekendheid gekomen, dat Le XXe Siècle, die deze avontuurlijke ideeën voorstaat, niet in het minst een officieus orgaan der regering is. Het ligt niet op de weg van deze laatste om politieke censuur uit te oefenen op de Belgische kranten, die in verschillende landen verschijnen, en het is haar evenmin mogelijk bij elke verkeerde voorstelling, die van Belgen uitgaat, een officiële tegenspraak bekend te maken. De Belgische regering is de mening toegedaan, dat in de neutrale landen de openbare opinie inzicht genoeg heeft om te begrijpen, dat de

verantwoordelijke leiders der Belgische politiek niet de minste opdracht zullen gegeven hebben om dergelijke eisen vooruit te brengen en voor te staan.

De afdoende redenen, welke voor België bestaan om zulk een annexatiepolitiek niet te volgen, lopen in het oog. Onder meer kan de vraag zelfs niet gesteld worden of België wel gebaat zou zijn bij welke annexatie dan ook, en het is daarenboven van een land als België, dat zo edel heeft kunnen lijden voor de handhaving van zijn recht en de onschendbaarheid van zijn grondgebied, geenszins te verwachten, dat het iets zou ondernemen ten nadele van een bevriend land. België kan door annexatielust zijn positie slechts verzwakken tegenover de neutrale wereld, wiens onverdeelde sympathie het heeft mogen winnen. België verlangt alleen zijn volledige herstelling en strijdt daar moedig voor. Moest het verdere ambities koesteren, moest het verlangen represailles te nemen en vreemd grondgebied eigenmachtig willen annexeren, dan zou zijn rol niet zo zuiver en zo nobel blijven, en niet langer de bewondering en de goedkeuring wegdragen van alle rechtgeaarden. Dit zien de verantwoordelijke Belgische kringen allerbest in.